

Český
týdeník

Založen
roku 1968

Naše rodina

30. 4. 2019
Cena 34 Kč
Pro předplatitele 31 Kč

18

PRO PŘEDPLATITELE: KAŽDÝ TÝDEN JAKO PŘÍLOHA **TVpohoda**

Říkali mu „fakír“ Jiří Holeček

Záchrana svatých Jakuba a Anny

Kapličky, kaple, kostely i chrámy jsou v každé vesnici, obci i městě. Dříve byly snad nejdůležitějším místem a centrem dění, dnes mnohé chátrají a stávají se z nich vinou lidského nezájmu trosky. Řada se ale dočkala opětovné citlivé péče a obnovy. Ukážeme dva krásné příklady.

Brněnský chrám svatého Jakuba je jednou z nejceněnějších památek pozdní gotiky u nás. Nachází se v centru města na Jakubském náměstí. Jeho historie sahá až do 13. století. V roce 1220 byl vysvěcen původní kostel svatého Jakuba. Z tohoto menšího románského kostela se ale nic nezachovalo. V průběhu staletí byla v sousedním domě zřízena kostnice, na okolních pozemcích vznikl hřbitov a bylo postaveno několik kaplí. Kaple byly postupně zbourány, poslední z nich v 70. letech minulého století při novogotické úpravě.

Významná památka

Samotný kostel se v průběhu času rozrůstal a zabíral na Jakubském náměstí čím dál více prostoru. Práce na přestavbě kostela přerušily na delší čas husitské bouře, proto se na pozdně gotické přestavbě pokračovalo až v roce 1460. Do roku 1473 dostal kostel nový chór. Od roku 1502 pokračovala výstavba síňového trojlodí navazujícího na nový chór a západní věže podle ná-

vrhu významného brněnského stavitele Antonína Pilgrama.

Roku 1515 kostel vyhořel a obnova poté probíhala až do roku 1592. V následujících staletích se na kostele uskutečnila celá řada stavebních úprav. Barokizace interiéru byla provedena v letech 1750–1766. Byly při ní odstraněny starší dřevěné oltáře a nahrazeny mramorovými, které jsou v kostele dosud. V letech 1871–1879 byl kostel radikálně regotizován pod vedením Heinricha Ferstela.

Bída i lesk posledních let

Ačkoli se v průběhu staletí dostávalo kostelu značné péče, nedá se to říct o druhé polovině 20. století. Za minulého režimu byla řada věcí zanedbána a stav budovy i interiéru se postupně zhoršoval. V letech 2015–2016 došlo k finančně velmi nákladné rekonstrukci. Hlavním impulsem pro ni byl havarijný stav elektroinstalace, který byl zjištěn již při revizi v roce 2007.

Další problém představovala i statika objektu. Poruchy se nacházely na jihozápadní stra-

Kostel sv. Jakuba

věži, kde byla instalována expozice věnovaná dějinám kostela i města. O opravu kostela se největší měrou zasloužil pan farář a děkan brněnský Mons. ThLic. Václav Slouk. On sám nejlépe ví, co znamená úsloví „práce jak na kostele“.

Znáte Nehaňbu?

Kostel svatého Jakuba má jednu zvláštnost. Z jižního okna věže vystrkuje svůj nahý zadekček ke katedrále svatých Petra a Pavla a na všechny kolemjdoucí proslulý mužíček zvaný Nehaňba. Pojí se s ním i jedna z nejznámějších brněnských pověstí: Pověst o neslušném mužíčkovi. Podle ní nepanovala mezi vrchností na vrchu Petrově a dole u svatého Jakuba přílišná svornost. Proto, když se začaly stavět současně dva kostely, čekali lidé, co se bude dít. Na Petrově měli více peněz, u Jakuba zase lepšího mistra stavitele, který byl navíc velkým šprýmařem. Výstavba kostela na Petrově postupně nabírala zpoždění a lidé vtipkovali, že než tam vůbec něco postaví, bude svatý Jakub dávno hotov. „Petrovské“ to rozžiliho a díky své moci zajistili, aby musel kameňák pracující na svatém Jakubu opustit město. Ten požádal, aby mohl dokončit alespoň jedno okno, na kterém právě pracoval. Když dokončené okno odkryl, všichni zjistili, že se vrchnosti z Petrova dokonale pomstil. Na římsu totiž vystrkuje směrem na Petrov nahý zadek nestydatý

...krásný objekt

ně kostela a na severní stěně u západního rohu se objevilo několik trhlin nosného zdiva. Nepříznivý stav se podařilo zvrátit prostřednictvím finanční podpory z grantu EHP/Norsko. Dotace posloužila k větší stavebně-restaurátorské obnově umělecky i historicky výjimečného interiéru a zpřístupnění unikátních historických krovů a místností ve

mužíček. Málokdo ovšem ví, že tam není sám, ale ve vřelém objetí s neslušnou ženuškou.

Zachránili jednu z nejohroženějších památek Teplicka

Kaple svaté Anny v Jeníkově na Teplicku stojí už od 16. století a nachází se poblíž kostela svatých Petra a Pavla. Jako u sva-

Z chátrající kaple v Panenských Břežanech...

tého Jakuba v Brně, tak i zde předcházela kapli starší kostel doložený již roku 1352. Roku 1551 byl údajně v Jeníkově zbudován nový farní kostel, o němž však není nic podrobnějšího známo a který vyhořel roku 1756. Jeho pozůstatkem je volně stojící dnešní kaple svaté Anny v parčíku na místě bývalého hřbitova pod dnešním kostelem.

Ačkoli je goticko-renesanční kaple malá, působí poměrně masivně. Půdorys tvoří nepravidelný lichoběžník s trojbokým zakončením. Sklenuta je sířovou žebrovou klenbou. V posledních letech byla vedena Národním památkovým ústavem mezi nejohroženějšími památkami Teplicka. Její stav se nejvíce zhoršoval v 90. letech minulého století. O církevní památku nikdo v okolí nejevil velký zájem a z kaple se postupně stala naprostá ruina. Byla opakovaným terčem nájedů vandalů, kteří postupně vybili vitrážová okna a zničili dveře. Havarijný stav byl způsoben především poškozenou střechou, kterou zatékalo, působením dřevomorky a hrozícím zřícením krovů.

Když lidem není lhostejné okolí

Změna přišla v roce 2010. Několik místních obyvatel již nechtělo nečinně přihlížet zkáze. Pan Vladimír Salač se rozhodl kapli zabezpečit a předejít další devastaci. Samotným iniciátorem proměny je ovšem páter Marek Dunda. Několik místních obyvatel spolu s ním se ve spojení s farností Jeníkov, která je přidružená k farnosti Vranov nad Dyjí, zažádali o příspěvek na zachování kulturní památky Magistrát města Teplice. Po odsouhlasení dotace byla vypracována projektová dokumentace a rozsáhlá renovace mohla začít. Opravou prošla střecha, fasáda

Sidonie podle grafických návrhů paní Čermákové. V kapli je znovu umístěn oltář a je vyzdoben několika vyšívanými obrazy.

Sochy ze stromů

Vladimír Bittersmann vzpomíná na těžkosti při rekonstrukci kaple: „Nečekaným problémem byly přerostlé stromy, jasany a modřín, nevhodně vysazené do parku ve středu obce. Tyto stromy narušující bezpečnost a statiku stavby byly z části pokáceny a čtyři byly ořezány pouze do výšky cca dva metry od země. Zároveň byl zpracován projekt náhradní stromové výsadby, který podpořilo Město Duchcov. Ze zbylých čtyř kmenů pevně spojených kořeny se zemí, z ní vzrostly, vyřezal pan Jiří „Dědek“ Šmíd nádherné sochy vážící se ke svaté Anně: svatého Jáchyma – manžela svaté Anny, Pannu Marii – dceru Anny a Jáchyma, svatého Josefa – manžela Panny Marie a archanděla Gabriela – zvěstovatele vyvolení Panny Marie.

Přetřhané vazby

Park rozkládající se okolo kaple byl založený v místě původního hřbitova oběhnaného zdi s náhrobky. V době budování socialismu bylo vše srovnáno se

zemí buldozerem, zbořeno, zavezeno zeminou a vznikl park a u zdi sousedící se školou betonová plocha pro zásobování školy uhlím. Spolu s kaplí se proměnil i přilehlý park. Vysázeny jsou nové stromy a keře. Vzniklo tak klidné místo, kde si návštěvník může odpočinout, meditovat, číst knížku.

Za Santinim do Panenských Břežan

Svaté Anně je zasvěcena také kaple v Panenských Břežanech. Vybudovat ji nechala v 18. století abatyše svatojiřského kláštera benediktinek na Pražském hradě Františka Helena Pieroni de Galliano souběžně s přestavbou zámku. Vytvořením plánů pověřila nadějnýho mladého architekta Jana Blažeje Santiniho-Aichela. Kaple se stala jeho prvním zcela původním projektem, ve kterém uplatnil princip paprskité centrály. Ústředním estetickým tématem interiéru je světlo pronikající okny v lucerně kupole. Podle Santiniho plánů provedl stavbu Filip Spannbrucker. Dokončena byla roku 1707. Kromě dodatečně dostavěné sakristie roku 1738 nebyla nikdy přestavována a zachovává tak plně Santiniho myšlenku.

Rekonstrukce byla nezbytná

Areal s Horním zámkem a kaplí sv. Anny v Panenských Břežanech byl od roku 1957 využíván jako domov pro seniory. Stavbám se nedostávalo náležité péče a postupně chátraly. Do kaple zatékalo. Změna přišla s rokem 2012, kdy byl celý areál předán do správy Oblastního muzea Praha-východ, příspěvkové organizace Středočeského kraje, s cílem zpřístupnit jej široké veřejnosti. To znamenalo celkovou generální rekonstrukci včetně revitalizace přilehlé zahrady. Při rekonstrukci opravili pracovníci stavební firmy fasádu kaple. Obnovy se dočkal také mobiliář. Kaple také získala nové vnější i vnitřní osvětlení. Po rekonstrukci se stala důstojným kulturně-spoločenským místem. Je celoročně přístupná veřejnosti a probíhají v ní také komentované prohlídky.

Tereza Zatiěpáková
Foto: Má vlast cestami proměn

MÁ VLAST CESTAMI PROMĚN

Malé i velké, církevní i světské stavby, ale i přírodní lokality. Všechny si zaslouží laskavou péči, aby nezahynulo dílo našich předků. Právě na taková zanedbaná a zničená místa, která prošla proměnou, upozorňuje výstava Má vlast cestami proměn – Příběhy domova. V 10. ročníku je zastoupeno celkem 121 proměn. Příběhy tří z nich jste právě dočetli. Po celý rok putují rozdělené do krajských kolekcí po republice i v zahraničí. Aktuální seznam míst, kde právě výstava je, najdete na www.cestamipromen.cz. Uvidíte zde také všech 121 proměn a do konce dubna můžete hlasovat pro nejlepší z nich. 18. května budou vítězné proměny 10. ročníku vyhlášeny při slavnostním zahájení 11. ročníku výstavy v Praze na Vyšehradě.

...se vyklubala svěží stavba

Ze smutné památky v Jeníkově...